

Centrul Robertianum de drept privat

Cercul de hermeneutică juridică „Școala dreptului organic”

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași Facultatea de Drept

*Actio pauliana vs. naufragiul fictiv.
(Im)posibilitățile debitorului ”logodit” cu Fraus,
fiica lui Orcus și Nox (Noaptea)...*

Coordonatori: Valerius M. Ciucă

Codrin Codrea

Coautori: Rareș Crîșmaru

Iulian Hodan

-noiembrie 2017-

Iași

Actio pauliana vs. naufragiul fictiv. (Im)posibilitățile debitorului ”logodit” cu Fraus, fiica lui Orcus și Nox (Noaptea)...

Fraus omnia corrumpit

Preliminarii

Fraus, fiica lui Orcus și Nox, corespondentă zeiței *Apate* din mitologia greacă, sora lui *Dolus*, personifica viclenia, fraudă, fiind descrisă ca o femeie cu un corp de șarpe și o coadă de scorpion. Orcus, zeul roman al morții și al subteranului, a fost evidențiat drept un zeu cu o dublă personalitate: blând pentru cei care își respectau jurămintele, asupra cărora veghea, dar și aspru pedepsitor pentru cei care le încălcau.

Privind societatea actuală, aflată sub patronajul lui Mercur, caracterizată prin viteza relațiilor sociale, a diversității raporturilor juridice, imixtiunea zeiței *Fraus* este inevitabilă.

Este necesar ca *Orcus* să vegheze asupra jurămintelor asumate de oameni? Este aplicabil raționamentul juriștilor romani relațiilor sociale de astăzi? Acestea sunt întrebările la care dorim să răspundem în ceea ce urmează.

PRIMUM DIVIDAM

Se are în vedere o analiză a textului prin prezentarea integrală a acestuia, așa cum apare în reglementarea actuală.

În cele ce urmează voi pune în discuție acțiunea pauliană, urmărind pașii hermeneutici ai „Școlii Dreptului Organic”. În primul rând vom analiza textul juridic, prin: a) *lectura*, prezentarea integrală a textului juridic, eventual interpolat și b) *summa*, rezumatul textului.

- a) **Lectura:** Acțiunea pauliană, denumită de către legiuitor revocatorie, își are sediul în articolele 1562 – 1565 din Noul Cod Civil.

Art. 1562 Noțiune

(1) Dacă dovedește un prejudiciu, creditorul poate cere să fie declarate inopozabile față de el actele juridice încheiate de debitor în fraudă drepturilor sale, cum sunt cele prin care debitorul își creează sau își mărește o stare de insolvabilitate.

(2) Un contract cu titlu oneros sau o plată făcută în executarea unui asemenea contract poate fi declarată inopozabilă numai atunci când terțul contractant ori cel care a primit plata cunoștea faptul că debitorul își creează sau își mărește starea de insolvabilitate.

Art. 1563 Condiții privitoare la creanță

Creanța trebuie să fie certă la data introducerii acțiunii

Art. 1564 Termen de prescripție

Dacă prin lege nu se prevede altfel, dreptul la acțiune se prescrie în termen de un an de la data la care creditorul a cunoscut sau trebuia să cunoască prejudiciul ce rezultă din actul atacat.

Art. 1565 Efectele aditerii acțiunii

(1) Actul atacat va fi declarat inopozabil atât față de creditorul care a introdus acțiunea, cât și față de toți ceilalți creditori care, putând introduce acțiunea, au intervenit în cauză. Aceștia vor avea dreptul de a fi plătiți din prețul bunului urmărit, cu respectarea cauzelor de preferință existente între ei.

(2) Terțul dobânditor poate păstra bunul plătind creditorului căruia profită admiterea acțiunii o sumă de bani egală cu prejudiciul suferit de acesta din urmă prin încheierea actului. În caz contrar, hotărârea judecătorească de admitere a acțiunii revocatorii indisponibilizează bunul până la încetarea executării silite a creanței pe care s-a întemeiat acțiunea, dispozițiile privitoare la publicitatea și efectele clauzei de inalienabilitate aplicându-se în mod corespunzător.

b) *Summa* : Acțiunea pauliană este cea acțiune prin care creditorul solicită declararea inopozabilității față de acesta a actelor juridice încheiate de către

debitor în fraudă intereselor sale, acte încheiate de către debitor pentru a-și crea o stare de insolvență sau pentru mărirea acestei stări.

SECUNDUM PONAM CAUSAM

În al doilea rând, vom începe hermeneutica propriu-zisă prin cazuistica reală sau eidetică, imaginară, identific legătura imediată între abstracțiunea textului și realitatea conflictuală juridică. Întrucât în ceea ce privește acțiunea pauliană, am găsit în jurisprudență multe și complexe spețe care ilustrează acțiunea pauliană, am decis ca pornind de la una din ele să imaginăm noi o situație mai simplă care să vizeze aplicabilitatea acestei acțiuni.

Așadar:

Între Primus (creditor reclamant) și Secundus (debitor pârât), s-au derulat raporturi juridice între profesioniști, în care Secundus avea obligația achitării contravalorii anumitor lucrări efectuate de Primus. Cum Secundus nu a achitat în întregime sumele datorate, Primus s-a adresat instanței de judecată, obținând în acest sens titlu executoriu. Astfel, prin sentința civilă nr. "N" a Judecătorei X, Secundus a fost obligat să-i achite reclamantului suma de 3000 lei cu titlu de debit inițial și suma de 9000 lei cu titlul de dobândă legală. La aceste sume se adaugă cheltuielile de judecată și cheltuielile de executare, calculate de către executorul judecătoresc.

După pronunțarea sentinței civile, Secundus a vândut administratorului Terțius, prin contract de vânzare autenticat, imobilul din strada "A", singurul bun care putea fi urmărit silit în vederea recuperării creanței.

După rămânerea definitivă a sentinței, având în vedere faptul că Secundus nu a achitat de bunăvoie debitul din titlul executoriu, Primus a formulat cerere de executare silită, în cadrul căreia executorul judecătoresc a procedat la identificarea bunurilor urmăribile, constatând că imobilul din strada "A" este singurul bun aparținând debitorului. La cererea executorului judecătoresc, s-a comunicat că debitorul Secundus este proprietarul imobilului mai sus menționat.

Ulterior aceste constatări, executorul judecătoresc a solicitat O.C.P.I. notarea urmării imobiliare, cerere care a fost respinsă cu motivarea că acest imobil nu mai aparține lui Secundus, ci administratorului Terțius. Reclamantul a atacat contractul de vânzare printr-o acțiune pauliană, solicitând inopozabilitatea față de acesta a contractului de vânzare.

TERTIUM HISTORIA REGULAE EXPLORABO

În al treilea rând, vom proceda la cercetarea primei axe a investigației comparatiste, cea verticală, pe scara istorică a devenirii regulii de drept.

În opinia noastră, considerăm *actio pauliana* drept o acțiune ce întruchipează mai mult decât o simplă protecție a unui creditor în fața manoperelor frauduloase a debitorilor, ci o transpunere a principiului echității în raporturile dintre creditor și debitor.

Așadar, pentru a delimita evoluția acțiunii pauliene, considerăm că este necesar să conturăm protejarea creditorului de manevrele abuzive ale debitorilor încă de la origine.

Dreptul roman este cel care a dat naștere primelor considerații juridice asupra acestei probleme, deși la începuturile lor acestea nu s-au remarcat un model de moderație și de echitate, lucru ce s-a schimbat drastic prin acțiunea pauliană.

Actio per manus iniectio, formă primitivă de acțiune revocatorie¹, era un instrument executoriu care permitea celui care a câștigat un proces ori celui care se afla în posesia unei formule executorii, dar care a determinat precis quantumul pretenției sale în bani², să-l vândă ca sclav pe debitor, chiar împreună cu familia sa, sau să îl omoare dacă existența creditului era recunoscută prin judecată sau prin mărturisire. *Tabula III* din *Lex Duodecim Tabularum*³ prevede că „*adversus hostem aeterna auctoritas esto*” (împotriva dușmanului, revendicarea este eternă).

¹Concluziile Avocatului General Damaso Colmer, cauza C-339/07, accesat la <https://goo.gl/ZgDq6i>, pe data de 09.11.2017.

² Valerius M. Ciucă, *Drept Roman, Lecțiuni*, vol.2, editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, p.60.

³*Lex Duodecim Tabularum*, accesat la <http://www.thelatinlibrary.com/12tables.html>, pe data de 09.11.2017.

Dreptul roman

În jurul anilor 150 – 125 î.C., pretorul pe nume Paulus, cu o origine controversată (Originea acestui pretor Paulus a provocat o mare dezbateră între specialiștii în drept roman: pentru unii ar fi vorba despre jurisconsultul Paul, prefect pretorian în 222 î.Hr. Pentru alții, evoluția numelui rezultă dintr-un proces care s-a desfășurat în perioada bizantină.⁴), a contribuit la eficientizarea protecției creditorului față de debitorii rău-voitori, depășind astfel viziunea formalistă, exprimată în mod clar de către *actio per manus iniectio*.

Opinia doctrinară curentă sugerează faptul că acțiunea pauliană ar fi o fuziune a două remedii clasice⁵ pentru creditori, anume *in integrum restitutio ob fraudem* și *interdictum fradatorium*⁶. Acțiunea pauliană, reținută în cuprinsul *Pandectelor Justiniene*, avea drept utilitate atacarea actelor frauduloase încheiate de către debitor cu un terț cu scopul fraudării intereselor creditorului.

Pentru exercitarea acțiunii, erau necesare a fi cumulate două condiții: 1. *Eventus fraudis* sau prejudiciul adus creditorului – provocat de către starea de insolvabilitate a debitorului sau de către mărirea acesteia, prejudiciu ce îmbină și *alienatio* – înstrăinarea bunului și *fraus* – fraudă, și 2. *Consilia fraudis* – inițial, era necesar să existe aceeași poziție subiectivă, atât a debitorului, cât și a terților subdobânditori – *scientia fraudis*, mai târziu însă, nu a mai fost cerut concursul fraudulos⁷, fiind necesară doar intenția dolosivă a debitorului.

Înainte reformei *Justiniene*, acțiunea pauliană avea un simplu caracter *inter partes litigantes*, fiind considerată o acțiune personală. Mai târziu, în Instituțiile lui Justinian, *actio pauliana* capătă un caracter *erga omnes*, în cadrul unei vânzări colective a bunurilor debitorului – *venditio bonorum*, acțiunea fiind introdusă de către un *curator bonorum*, după ce acesta constată insolvabilitatea debitorului și fraudarea delictuală a intereselor creditorilor

⁴ Collinet, P., „L’origine byzantine du nom de la Paulienne”, *Nouvelle revue historique de droit français et étranger*, 43, 1919.

⁵ Theodor Kipp, „Impugnacion de los actos „in fraudem creditorum”, en *Derecho romano y en el moderne Derecho*, 1924, RDP

⁶ *Digeste*, cartea XXII, volumul I, 38.4: „Fructele acțiunii fabiene trebuie de asemenea să fie restituite și, în cazul acțiunii pauliene, care permite să se revoce înstrăinarea frauduloasă a proprietății creditorilor, pretorul intervine pentru ca totul să rămână ca și când nimic nu ar fi fost înstrăinat, ceea ce părea corect, întrucât expresia «vei restitui» pe care o folosește pretorul în acest edict are un sens suficient de larg pentru a acoperi restituirea fructelor”.

⁷ Valerius M. Ciucă, *idem*, p.62

– *fraus creditorium* prin încheierea unor acte juridice de natură a sustrage bunuri de la urmărirea judiciară deja începută de către creditor⁸, acțiunea profitând întregului colectiv de creditori, nu doar celui care o intenta. Spre deosebire de reglementarea actuală, *actio pauliana* era revocatorie în adevăratul sens al cuvântului, efectul promovării sale fiind cel de desființare a actelor încheiate în mod fraudulos.

Dreptul medieval -ius commune-

În dreptul medieval, *ius commune*, acțiunea pauliană a fost mijlocul principal de protecție a intereselor creditorilor împotriva acțiunilor dolosive ale debitorilor. Geniul juriștilor romani a permis acțiunii pauliene să se cristalizeze și să își mențină intacte caracteristicile definiției și în perioada dreptului medieval.

Însă, odată cu evoluția activităților comerciale, s-a impus nevoia găsirii unei soluții mai flexibile pentru protejarea creditorilor față de acțiunea pauliană. Ca și în perioada dreptului roman, îndeplinirea celor două condiții, *eventus fraudis* și *animus fraudandi*, erau esențiale pentru promovarea acțiunii, iar dovedirea acestora putea fi un demers dificil. Așadar, pe plan european, se poate remarca o schimbare de viziune asupra fraudei și patrimoniului creditorului, elementul central transferându-se de la fraudă grea de dovedit la o protejare obiectivă a intereselor creditorului.⁹

Aceste metode pot fi regăsite în dreptul german medieval, precum în *Drepturile Magdeburg*, unde dispariția debitorului atrăgea nulă orice înstrăinare de bunuri către terți, permițându-le creditorilor să urmărească bunurile respective¹⁰. Alt exemplu ar fi cel din legislația italiană, ce instituia o prezumție relativă a fraudei, permițând o mai ușoară aplicare a acțiunii pauliene.¹¹

Așadar, se poate remarca o trecere de la o compensarea creditorului în cazul fraudării intereselor sale, la prezervarea drepturilor sale, instituite prin dreptul de gaj general al creditorului chirografar.

⁸ *Idem*, p. 63.

⁹ Antoni Vaquer, *From revocation to non-opposability: modern developments of the Paulian action*, Cambridge University Press, 2003.

¹⁰ *Idem*.

¹¹ Piano Mortari, *L'azione revocatoria*, p. 165-83.

Codul civil napoleonian

În Codul Civil napoleonian, redactorii acestuia s-au rezumat a statua prin articolul 1167 că: „De asemenea, ei pot, în numele lor personal, să atace actele făcute de debitorul lor în fraudarea drepturilor lor.”¹² Scurta prezentare a acțiunii pauliene în Codul civil napoleonian se explică prin viziunea asupra acțiunii drept o acțiune în revocare, nu în inopozabilitate¹³, a cărei efect este revocarea actelor și restituirea bunurilor și a fructelor. Această opinie a lui Jean Domat a fost criticată de către doctrinarii francezi, ce au considerat că nu există efect revocatoriu, actele dintre debitor și terți rămân valide, singurul efect fiind conferit creditorului, anume dreptul acestuia de a urmări bunurile debitorului.¹⁴

Vechiul drept românesc

Vechiul drept românesc preia în mare parte principiile dreptului roman în materia acțiunii pauliene.

Codul Caragea prevedea în art. 14că „verice lucru va dăruii sau va da zestre, sau va vinde datornicul, spre paguba împrumutătorilor, se dă înapoi”¹⁵, iar în art. 14¹ „O donațiune posterioară datei unei creanțe, nu poate avea nici o validitate, fără prealabila constatare că donatorul, pe când a făcut donațiunea era în stare a îndestula pe toți creditorii lui din altă avere.” În art. 44, § 10, partea III, cap. 2 din același cod, se prevedea că „se strică vândarea și cumpărătoria când se va face vândarea spre stricăciunea împrumutătorilor, și împrumutătorii vor da jalbă”.¹⁶

Codul lui Andronache Donici prevedea în capitolul 8, § 6, următoarele: „când creditorii vor simți pe îndatorit cum că, spre păgubirea lor, prin vicleșug ajungându-se cu altul, au înstrăinat dintru ale sale lucruri cu ori ce chip, macar și prin dare de zestre, au dreptate de mișca jalobă (*actio pauliana*) și a cere lucrul înstrăinat de acel ce l-au luat în stăpânire. Condiția exercitării acțiunii pauliene, potrivit prevederilor din Codul lui Andr.

¹² Codul Civil napoleonian, Secțiunea a VI-a, Efectele convențiilor asupra terților, original - *Ils peuvent aussi, en leur nom personnel, attaquer les actes faits par leur débiteur en fraude de leurs droits.*

¹³ Jean Domat, *Lex Loix civiles dans leur ordre naturel*, Paris, 1777.

¹⁴ E. Aubry, F.L. Rau, *Cours de droit civil français*, vol IV, Paris, 1902, accesat la <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5493942t/f384>. , –(*l'admission de l'action paulienne contre un act d'aliénation, tout en opérant révocation de cet acte, ne fait pas rentrer dans le patrimoine du débiteur les biens par lui aliènes: elle a seulement pour effet de rendre possible l'exercice du droit de gage établi par l'art. 2092*)

¹⁵ Codul Civil din 1818 - Codul Caragea, Capitolul VIII - Pentru împrumutare și datorie.

¹⁶ Codul Civil din 1818 - Codul Caragea *apud*.D. Alexandresco – *Dreptul civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine*, vol V, Tipografia Națională, Iași, 1900, p. 164.

Donici, era să se dovedească *animus fraudandi*, dar și *eventus fraudis*.¹⁷ Efectul acțiunii pauliene era cel de revocare a actelor încheiate cu frauda creditorului, termenul de prescripție fiind de un an, termen ce curge de la data aducerii la cunoștința creditorului.¹⁸

În codul Calimachi, acțiunea pauliană își avea sediul în capitolul despre dăruire, art. 1285 statuând: „Dacă primitorul darului, cu vicleșug se va fi lepădat de stăpânirea lucrului dăruit, se îndatorește a răspunde pentru aceasta nu numai el însuși, ci și moștenitorii lui”, iar prin art. 1286 se completează articolul precedent, stabilind că „Subt tot această mărginire se oboară și acele dăruiri, prin care s-ar fi păgubit creditorii cei de mai înainte. Creditorii cei de mai pe urmă, atunci numai au drit să ceară oborârea darului, când vor putea dovedi cum că primitorul darului din vicleșug cum că primitorul darului din vicleșug se alcătuieste cu datoriu spre paguba creditorilor.”¹⁹

Vechiul Cod Civil

Vechiul nostru Cod civil reglementa acțiunea pauliană în cuprinsul art.975, fiind o reproducere fidelă a articolului 1167 din Codul civil napoleonian, articol care prevedea următoarele : „creditorii pot sa atace, în numele lor personal, actele viclene făcute de debitor în prejudiciul drepturilor lor”. Asemenea reglementării franceze, condițiile exercitării acțiunii pauliene nu erau stabilite de către legiuitor, acestea au rămas la aprecierea doctrinei și practicii.

Așadar, condițiile acțiunii pauliene erau următoarele: 1.*eventus damni* -prejudiciul sau paguba și 2.*consilium fraudandi*- frauda debitorului. De câte ori actul era cu titlu oneros, se mai cere cunoașterea de către terț a intenției frauduloase a creditorului, element surprins de către romani sub denumirea de *consciis fraudis. (Quaein fraudem creditorum.)*²⁰

¹⁷ Codul lui Andr. Donici, „Deci, când vor dovedi că este la mijloc vicleșug și ajunsătură și cum că, spre păgubirea lor, au voit a împuțina dintru ale sale, atunci acea înstrăinare nu are temeiu”.

¹⁸ D. Alexandresco, *idem*, p. 219.

¹⁹ *Idem*, p.220.

²⁰ *Idem*, p.221.

QUARTUM COMPARABO

În al patrulea rând, pe axa orizontală a operei de comparare voi cuprinde în cadrul analizei prospectiv-exploratorii referințe la textul matriceal din Codul civil napoleonian, la textele similare cu obiect asemănător din alte coduri civile și eventuale norme cu caracter civil asemănător din cadrul altor familii de drept.

Vom începe această treaptă cu prezentarea textului matricial din **C. civ. Napoleonian** – art. **1167**: Ils puevent aussi, en leur nom personnel, attaquer les actes faits par leur debiteur en fraude de leurs droits²¹.

Acest articol (1167) a fost modificat prin Ordonanța din 10 februarie 2016. Astfel îl regăsim în art. **1341-2**: Le créancier peut aussi agir en son nom personnel pour faire déclarer inopposables à son égard les actes faits par son débiteur en fraude de ses droits, à charge d'établir, s'il s'agit d'un acte à titre onéreux, que le tiers cocontractant avait connaissance de la fraude.²²

Codul civil italian – art. **2901**: Il creditore, anche se il credito è soggetto a condizione o a termine, può domandare che siano dichiarati inefficaci nei suoi confronti gli atti di disposizione del patrimonio con i quali il debitore rechi pregiudizio alle sue ragioni, quando concorrono le seguenti condizioni...²³

Codul civil italian din 1942 rezolvă orice îndoială creată de art. 1235 din Codul de la 1865 prin stabilirea în mod explicit în art. 2.901 prin „Azione revocatoria”: „chiar dacă creditul este subiectul unei condiții sau unui termen, creditorul poate cere să îi fie declarate ineficiente în situația lui actele de dispoziție cu care debitorul declara un prejudiciu în favoarea sa, toate acestea când se îndeplinesc următoarele condiții... ”.

S-a considerat că acest articol declară o ineficiență relativă a actelor dăunătoare ale debitorului. Aceasta înseamnă că proprietatea transferată nu este reintrodusă în activele debitorului, dar rămâne în activele achizitorului supuse executării de către creditor. Creditorii

²¹ De asemenea, ei pot, în nume personal, să atace actele făcute de debitorul lor în fraudarea drepturilor lor.

²² Creditorul poate, de asemenea, să acționeze în nume propriu pentru a declara ca inopozabile față de el, actele săvârșite de debitorul său în fraudarea drepturilor sale, pentru a stabili, în cazul unui act cu titlu oneros, că terța parte contractantă a avut cunoștința de fraudă.

²³ Creditorul, chiar dacă creditul este subiect unei condiții sau unui termen, poate cere să îi fie declarate ineficiente în situația lui actele de dispoziție cu care debitorul declara un prejudiciu în favoarea sa, toate acestea când se îndeplinesc următoarele condiții...

sunt astfel protejați împotriva efectelor actelor debitorilor lor, deoarece acestea nu sunt în dauna lor, în ciuda faptului că actul rămâne valabil pentru fiecare dintre părți.

În **Spania**, acțiunea pauliană apare în art. 1111²⁴ și 1291.3 din Codul civil spaniol. În mod tradițional, s-a considerat că produce un efect revocator din moment ce art. 1298, de exemplu, se referă la „devoluția” proprietății. Cu toate acestea, recent, un număr din ce în ce mai mare de autori - influențați în mod clar de evoluțiile din Franța și Italia - susțin că succesul acțiunii pauliene se traduce în ineficiența relativă sau inopozabilitatea darului față de creditor²⁵.

Sistemele juridice germane, încă de la *Prussian Allgemeiner Landrecht* (=Legile generale ale statelor prusace, nu au încorporat acțiunea pauliană în codurile lor civile. În schimb, aceasta a fost reglementată de legile privind insolvența. Merită menționată în special, legea *Betreffend die Anfechtung van Rechtshandlungen eines Schuldners auflerhalb des Konkursverfahrens*²⁶ (Anfechtungsgesetz= Actul de contestare, 21 iulie 1879), deoarece ea încorporează și *actio pauliana*. AnfG folosește termenul *Anfechtung* (=contestare), dar nu clarifică efectele opozabilității actului de înstrăinare.

În Germania a avut loc o reformă juridică majoră. Vechea *Konkursordnung* (=Legea falimentului) a fost desființată și înlocuită cu *Insolvenzordnung*(=Legea insolvenței din 21 aprilie 1994), în timp ce o soartă similară a avut și AnfG din 1879, înlocuită de către AnfG 1999. Astfel, rămâne o distincție între opozabilitatea tranzacțiilor frauduloase în cadrul și în afara falimentului. În ceea ce privește opozabilitatea în afara falimentului, în manifestarea actuală a acțiunii pauliene în dreptul german, § 11 AnfG 1999 reafirmă linia de dezvoltare menționată mai sus, deoarece nu se face referire la norme privind *Anfechtung*(=contestarea), ci la cele ce țin de îmbogățirea fără justă cauză. Natura obligațională a dreptului la contestație (=Anfechtungsanspruch) este confirmată: obiectul acțiunii creditorului este satisfacerea creanței, permițând, dacă este necesar, executarea bunurilor care nu mai sunt în patrimoniul

²⁴ Los acreedores, después de haber perseguido los bienes de que esté en posesión el deudor para realizar cuanto se les debe, pueden ejercitar todos los derechos y acciones de éste con el mismo fin, exceptuando los que sean inherentes a su persona; pueden también impugnar los actos que el deudor haya realizado en fraude de su derecho (Creditorii, după ce au urmărit bunurile în posesia cărora se află debitorul, pentru a-și realiza creanța, pot exercita toate drepturile și acțiunile debitorului în același scop, cu excepția celor inerente persoanei sale; aceștia pot, de asemenea, contesta actele pe care debitorul le-a comis în fraudă dreptului său).

²⁵ Antoni Vaquer, *From revocation to non-opposability: modern developments of the Paulian action*, <https://www.cambridge.org/core/books/regional-private-laws-and-codification-in-europe/from-revocation-to-non-opposability-modern-developments-of-the-paulian-action/0823FFD189A33E3F16A9E1939198CC71>, 11.11.2017.

²⁶ În ceea ce privește contestarea actelor juridice ale unui debitor în procedurile de faliment.

debitorului. Dar fără a recurge la restituirea lor - spre deosebire de ceea ce se întâmplă la opozabilitatea în cazul falimentului, unde, în conformitate cu § 143 IO, există restituirea proprietății transferate. Este suficient ca doar să se permită creditorului să execute acele bunuri care au aparținut debitorului. Scopul principal este de a satisface creditorul, iar pentru a face acest lucru nu este necesară readucerea bunurilor transferate în patrimoniul debitorului, dacă reclamantul are dreptul de a-și satisface creanța din bunurile respective, indiferent de proprietatea lor actuală²⁷.

În ceea ce privește **common law**, secțiunea 423 din Legea insolvenței din 1985 face referire la un caz similar ipoteza acțiunii pauliene: tranzacțiile frauduloase pentru creditori. Acestea sunt definite ca fiind: „tranzacțiile subevaluate” cum ar fi donații și tranzacții fără un preț sau „pentru un preț a cărui valoare în bani este semnificativ mai mică decât valoarea contraprestației oferite de cealaltă parte”. Cu toate acestea, orice asemănări cu acțiunea pauliană sfârșesc în acest punct.

Dacă una dintre faptele menționate mai sus este executată cu intenția de a plasa bunurile astfel încât să fie inaccesibile creditorilor ori urmărește fraudarea acestora în orice alt mod, autoritatea judiciară are puterea de a decide asupra unei măsuri în conformitate cu prevederile făcute de secțiunea 425 pentru a remedia orice prejudiciu cauzat creditorilor (solicită, de exemplu, persoanelor să plătească un preț raportat beneficiile primite de la debitor), dintre care nici una nu corespunde cu ceea ce ar putea fi luat în considerare ca fiind efectele tipice ale acțiunii pauliene²⁸.

În final, în ceea ce privește Codul civil din **Quebec**, art. 1631 stabilește: „creditorul care suferă un prejudiciu din cauza unui act juridic încheiat de debitorul său în fraudarea drepturilor sale[...] poate obține declararea ca inopozabil față de el a aceluia act”. Astfel, se elimină orice îndoială pusă în discuție de legislația anterioară referitoare la faptul dacă actul fraudulos era nul sau doar inopozabil. S-a subliniat că originea acestei reglementări târzii se regăsește în acțiunea revocatorie reglementată de Codul civil francez. De aceea, putem spune că cel din Quebec sintetizează evoluția experimentată de acțiunea pauliană de la formularea sa în timpul lui Iustinian, o dezvoltare generală găsită în majoritatea sistemelor juridice care conțin mecanisme pentru protecția drepturilor creditorilor, înrudită într-o mai mare sau mai mică măsură de acțiunea din dreptul roman.

²⁷ Antoni Vaquer, *art. cit.*

²⁸ *Ibidem.*

QUINTUM COLLIGAM

În al cincilea rând vom încerca să cercetăm regula de drept supusă discuției prin analiza gramaticală a textului, prin contextualizare din perspectivă pluridisciplinară și prin descoperirea sensurilor normei.

Littera (analiza literală)

Înainte de a analiza sediul acțiunii materiale, considerăm că este necesar a face o precizare în privința secțiunii din Titlul V, Capitolul III, Secțiunea a 3-a din Noul Cod Civil, anume – *Acțiunea revocatorie*. Analizând efectele acțiunii pauliene, regăsite în art. 1565 din Noul Cod Civil, alin. (1) ce prevede că „actul atacat va fi declarat inopozabil atât față de creditorul care a introdus acțiunea, cât și față de toți ceilalți creditori care, putând introduce acțiunea, au intervenit în cauză”, creditorul putând urmări bunul ca și cum acesta n-ar fi niciodată înstrăinat de către debitor.

Putem remarca o asemănare de sancțiunea nulității, dar nu este cazul în privința acțiunii pauliene, efectele admiterii sale producându-se *inter partes litigantes*, nu *erga omnes* ca și în cazul nulității. În Decizia Curții Constituționale, cu numărul 88 din anul 2002²⁹, curtea afirmă faptul că „acțiunea pauliană este o acțiune în anularea actelor juridice făcute în fraudă creditorului de către debitor”. Considerăm aceasta calificare a acțiunii drept greșită, sancțiunile fiind în esență complet diferite.

Așadar, având în vedere motivele expuse mai sus, considerăm că titlul secțiunii a 3-a – *Acțiune revocatorie* este nepotrivit, chiar dacă prin art. 2260 din Noul Cod Civil efectul acțiunii este revocarea, dar prin acest articol se desemnează o aplicare specială a acțiunii pauliene în materia contractului de întreținere. Calificarea acțiunii pauliene ca fiind una „revocatorie” nu este în măsură să surprindă natura sa specifică, aceea de a fi o acțiune în inopozabilitatea unui act juridic.³⁰

Analizând primul articol dedicat acțiunii pauliene, anume art. 1562, putem observa o schimbare de viziune a legiuitorului nostru, acesta alocând acțiunii revocatorii mai multe texte legale, spre deosebire de reglementarea anterioară și cea franceză, conturând astfel un cadru legislativ mai bine definit.

²⁹ Decizia Curții Constituționale, nr. 88/2002, accesată la <http://www.monitoruljuridic.ro/act/decizie-nr-88-din-19-martie-2002-referitoare-la-exceptia-de-neconstitucionalitate-a-dispozitiilor-art-975-din-codul-civil-emitent-curtea-constitucionala-35125.html>, pe data de 09.11.2017

³⁰ Liviu Pop, *Curs de drept civil. Obligațiile.*, Universul Juridic, București, 2015

În articolul următor, art. 1562, se enumeră condițiile referitoare la creanță: „Creanța trebuie să fie certă la data introducerii acțiunii”. Termenul cert trebuie interpretat într-o manieră dualistă, raportându-ne la două momente esențiale pentru acțiunea pauliană: momentul introducerii și momentul pronunțării hotărârii judecătorești de admitere. Așadar, pentru a introduce acțiunea revocatorie, creanța trebuie să fie doar certă, să existe în mod decisiv, însă art. 1562 trebuie raportat la art. 662 din Noul Cod de Procedură Civilă, deoarece pentru a fi pronunțată o hotărâre judecătorească prin care să se declare inopozabilitatea actelor atacate, creanța creditorului trebuie să întrunească toate condițiile prevăzute la art. 662, anume să fie certă, lichidă și exigibilă. O altfel de interpretare ar permite, în mod eronat, creditorii ar putea să atace actele debitorilor pe temeiul unei creanțe, spre exemplu certă și lichidă, dar nu exigibilă, lucru ce nu ar putea coincide cu un sistem de drept modern.

Legiuitorul a renunțat a mai preciza drept necesară condiția anteriorității creanței, acest lucru fiind însușit de către doctrina majoritară ³¹ și de către practica judecătorească, cu excepția creditorului ulterior ce va dovedi că la momentul perfectării actului fraudulos, perspectiva de a contracta cu acesta fiind certă pentru debitor, acesta din urmă încheind acte cu scopul de a-și fraudă viitorul cocontractant.

De asemenea, textul legal nu menționează necesitatea titlului executoriu de constatare a creanței creditorului, confirmând opinia majoritară conform căreia acțiunea pauliană nefiind o măsură de executare, aceasta nu presupune, ca și condiție de admisibilitate, un titlu executoriu.³²

În articolele 1564 și 1565 sunt reglementate termenul de prescripție și efectele admiterii acțiunii, acestea neavând probleme semnificative. Un singur lucru ar fi de adăugat la articolul 1564, referitor la moment din care termenul de prescripție curge, anume „de la data la care creditorul a cunoscut sau trebuia să cunoască prejudiciul ce rezultă din actul atacat”. Prin semnificația cuvântului prejudiciu putem înțelege o stare de insolvabilitate a debitorului sau o accentuare a acesteia, dar important este de notat faptul că nu toate datoriile asumate de către debitor sunt considerate prejudicii, deoarece debitorul, chiar insolubil, nu poate fi lipsit de dreptul de gestiune proprie a patrimoniului său, actele devenind admisibile doar atunci când scopul lor este expres cel de a fraudă interesele creditorilor și a le diminua dreptul de gaj general.

³¹Liviu Pop, *Curs de drept civil. Obligațiile.*, Universul Juridic, București, 2015

³²C. Stătescu, C. Bîrsan, *Obligațiile*, p. 358

Sententia-Contextualizare

1. Analiza psihologică

Pentru a contextualiza principiul cercetat propunem a fi abordată inițial o analiză din perspectivă psihologică. Argumentația noastră se va consolida pe următoarea întrebare: de ce unii debitori își fraudează creditorii?

Răspunsul la întrebare nu poate fi dat cu acuratețe, fiecare om având motive subiective ce îl determină să încalce promisiunile ce nasc din raporturile obligaționale la care ia parte. Însă, chiar dacă nu putem da un răspuns cu legătura asupra motivului personal, acel *animus fraudandi*, putem remarca o cauză ce determină acest motiv: lăcomia.

În geniul juriștilor romani, aceștia au surprins printr-o acțiune dedicată creditorilor și o bună parte a psihologiei umane. Omul lacom rar poate fi cunoscut de către cocontractantul său anterior încheierii contractului, iar o acțiune menită să protejeze creditorii era necesară.

2. Analiza teologic-filosofică

Cum am precizat în punctul anterior, considerăm cauza intențiilor frauduloase ale debitorilor drept lăcomia, avariția. Însă, pentru a surprinde necesitatea acțiunii pauliene într-o lume din ce în ce mai „pragmatică”, trebuie să evidențiem, printr-o manieră teologic-filosofică, însăși lăcomia.

Potrivit Epistolei întâi a lui Pavel către Timotei, 6:10, „iubirea de bani este rădăcina tuturor relelor”. În anul 590, Papa Grigore I cel Mare a revizuit lista celor șapte păcate cardinale, plasând *avaritia* (avariția/lăcomia) drept cel de al IV-lea păcat.

Arghirofilia, iubirea de arginți, izvorăște din „inima omului” (Marcu 7:21), însumând o latură a iubirii de sine, principalul scop fiind pofta neînfrânată după bunurile pământești. Un exemplu biblic, de natură a nuanța lăcomia și puterea sa asupra omului, ar fi cel al lui Iuda Iscarioteanul și trădarea lui Iisus, ce a trădat încrederea lui *Messia* pentru 30 de arginți.

Folosind ordinea dată de către Papa Grigore, Dante Alighieri structurează cercurile iadului în funcție de aceste păcate, cercul al IV-lea fiind cercul celor ce au fost consumați de către lăcomie. Dante chiar învinuiește avariția pentru corupția etică și politică a societății.

Diogene din Sinop, fondator al curentului filosofic al cinismului, întruchipează printr-o frază memorabilă un principiu precursor al curentului său filosofic: „Este privilegiul zeilor să nu vrea nimic, iar al oamenilor măreți să vrea puțin”³³.

Orcus, zeul roman al morții și al subteranului, a fost evidențiat în istorie drept un zeu cu două laturi, un zeu teribil sau unul blând, acesta fiind zeul jurămintelor, dar și pedepsitor pentru cei ce își încălcau obligațiile.

Așadar, se poate evidenția clar motivul pentru care romanii au creat *actio pauliana*, aceștia dorind o metodă de protecție a creditorilor în fața manevrelor dolosive ale debitorilor, acțiuni motivate în primul rând de lăcomia acestora din urmă. În viziunea romanistă, *actio pauliana* era un remediu ce desființa actele încheiate în mod fraudulos și reintegra bunurile înstrăinate în patrimoniul debitorului, așadar, pe plan filosofic, învingea însăși lăcomia umană.

Acest aspect al acțiunii pauliene a dus la păstrarea acțiunii în sistemele juridice actuale, actualitatea acesteia avându-și natura în întruchiparea viziunii naturaliste a romanilor, depărtându-se așadar de „nevoile *civitatis* spre cele *hominis*”.³⁴

3. Analiza sociologică, politică și economică

Din punct de vedere sociologic, relațiile sociale sunt mereu afectate de către anomie. Anomia este starea de dereglare socială și normativă a unei societăți care este tulburată de o criză dureroasă sau de transformări pe care le resimte brusc, devenind incapabili să își exercite autoritatea asupra indivizilor prin limitarea dorințelor acestora.

Relațiile inter-umane ar trebui să se bazeze pe bună-credință, pe respectarea obligațiilor, atât sociale, cât și de natură convențională. Însă, în cazul în care anomia este prezentă tot mai accentuat, intervenția legiuitorului este necesară pentru a reglementa raporturile sociale.

Din punct de vedere politic, statul, prin intermediul legiuitorului, dorește să mențină stabilitatea circuitului civil, reglementând garanții pentru creditorii în virtutea îndeplinirii creanțelor acestora. Creditorul trebuie să se comporte precum un *caveat emptor*, să fie

³³ “It is the privilege of the gods to want nothing, and of godlike men to want little.”

³⁴ Valerius M. Ciucă, *op.cit.*

diligent, prudent, dar nu să se abțină de la a contracta din pricina fricii eventualei fraude din partea debitorului.

Analiza politică este completată de către cea economică, din punct de vedere economic, acțiunea pauliană are rolul de a garanta raporturile juridice existente dar și de a determina crearea unor noi raporturi.

Sensus – Sensus ascuns, inițiativ

Asigurarea de către stat, prin norme coercitive, a stabilității și siguranței circuitului civil este o trăsătură specifică unei societăți doritoare de libertate, de progres. Prin reglementarea acțiunii pauliene nu se afectează în mod direct principiul libertății contractuale, ci din contra, responsabilizează subiecții de drept, statuând neîndoielnic: fraudă nu poate fi acceptată.

Textul normativ, coroborat cu art. 1270 din Noul Cod Civil, referitor la efectele contractului („Contractul valabil încheiat are putere de lege între părțile contractante”), avertizează direct pe debitor: Odată asumate obligațiile, acestea trebuie executate cu bună-credință, efectele contractului se vor produce de regulă *uno ictu*, așadar acțiunile debitorului trebuie să fie analizate de acesta în mod concret, prejudicierea creditorului nefiind acceptată.

SEXTUM OPPONAM ET QUAESTIO

În cea de a șasea etapă voi cerceta posibilele obiecțiuni la raționamentul implicat de text și voi lămurii contradicțiile după metoda dialectică.

Teză – pro auctoritas

Prin reglementarea acțiunii revocatorii în articolul 1562 din Codul civil este apărat creditorul prin faptul că îi sunt declarate ca inopozabile, actele încheiate de debitorul său în fraudă sa, acte prin care își creează sau mărește starea de insolvabilitate.

După cum am arătat și mai sus, aceasta este soluția justă întrucât fraudă nu poate să rămână nepedepsită, sancțiunea fiind tocmai această inopozabilitate. Odată întrunite condițiile admisibilității acțiunii revocatorii, actul atacat, dovedit ca fiind fraudulos, va fi

inopozabil creditorului, el putând urmări bunul care forma obiectul actului ca și cum acesta n-ar fi ieșit din patrimoniul debitorului.

De asemenea, condiția titlului executoriu nu mai este una *sine qua non*, deoarece acțiunea pauliană nu este o măsură de executare de care să dispună creditorul, ci este doar un mijloc de protecție al dreptului său și în același timp un drept în sine, aceasta vădind natura juridică a acțiunii pauliene. Este adevărat însă că această etapă a exercitării acțiunii este una predecesoare măsurilor de executare, întrucât datorită efectului special al acesteia bunul va fi indisponibilizat. Scopul final al acțiunii este repararea prejudiciului cauzat creditorului.

În privința celorlalte condiții – creața să fie lichidă, exigibilă și anterioară – este evident din faptul că în tăcerea legii, acestea nu sunt necesare, în articolul de lege făcându-se mențiune doar despre caracterul cert al acesteia.

Antiteză – contra auctoritas

Prin reglementarea acțiunii revocatorii se aduce atingere a Principiului libertății contractuale din articolul 1169 în sensul că debitorului îi este încălcat dreptul de a încheia actele juridice pe care le dorește. Acesta trebuie să aibă dreptul de a dispune în ce mod dorește de bunurile sau valorile sale, nefiind justă o astfel de îngrădire a acestui drept. Creditorul având la dispoziție o atare acțiune poate să abuzeze de acest drept, în detrimentul debitorului.

Referindu-ne la condițiile admisibilității acțiunii nu putem să uităm de cea a necesității existenței unui titlu executoriu, condiție care deși nu este cerută în textul ce reglementează acțiunea revocatorie este după părerea noastră una esențială, așa cum reiese și din art. 662 (2) Codul de procedură civilă.

Sinteză –Dicta sive concordia discordantium sive conjunction oppositorum

Prin exercitarea acțiunii pauliene nu se aduce o atingere principiului libertății contractuale, întrucât această acțiune îl pune pe creditor la adăpost de orice încercare de fraudare a acestuia de către debitor. Mai mult decât atât, în favoarea debitorului operează o prezumție de bună-credință, întrucât, creditorului îi revine datoria de a demonstra fraudă pauliană, în caz contrar nefiind îndeplinite condițiile admisibilității acțiunii.

În ceea ce privește necesitatea titlului executoriu ca și condiție a admisibilității acțiunii facem mențiunea că aceasta nu este o condiție *sine qua non*, acțiunea fiind admisă și

în cazul existenței acestui titlu și în cazul lipsei sale. Mai mult decât atât, prejudiciul creditorului nu decurge întotdeauna din provocarea sau agravarea stării de insolvabilitate a debitorului. În aceste cazuri în care starea patrimonială a debitorului este indiferentă pentru admiterea acțiunii pauliene, declanșarea în prealabil a executării silite pentru a se constata starea de insolvabilitate a debitorului nu mai este necesară. Urmează că nu se mai impune nici invocarea unui titlu executoriu, ca o condiție pentru declanșarea urmării silite.

SEPTIMUM QUERAM ET BROCARDUM

În al șaptelea rând, voi cerceta justificările dreptului sancționat de textul în cauză prin expunerea argumentelor și a excepțiilor, inclusiv exceptio exceptionis causa, cu observarea finală a principiilor generale, a brocardurilor și cu eventuala propunere de lege ferenda, în cadrul analizei incursiv-receptive, ceea ce implică raportarea textului la politica legislativă actuală.

Libertatea, privită în ansamblul ei, nu este absolută, *ergo* nici libertatea de a contracta nu este absolută. *Actio pauliana*, așa cum a fost gândită de către juriștii romani, are o importanță deosebită în asigurarea stabilității circuitului civil.

Suntem de acord că părțile, înaintea ajungerii la un acord de voințe, trebuie să fie diligente, precum un *bonus pater familias*³⁵, analizând atât avantajele unei eventuale contractări, dar și dezavantajele. Însă, în cazul în care fraudă este incidentă, creditorul trebuie să fie protejat de către zeul *Orcus*. Logica acestui raționament am demonstrat-o în secțiunea VI-a, prin analiza pluridisciplinară a raționamentului propus.

În privința excepțiilor, putem nota că o primă excepție este instituită prin art. 1562, alin. (2) : -„Un contract cu titlu oneros sau o plată făcută în executarea unui asemenea contract poate fi declarată inopozabilă **numai** atunci când terțul contractant ori cel care a primit plata cunoștea faptul că debitorul își creează sau își mărește starea de insolvabilitate.” Raționamentul din spatele acestei excepții este clară, *actio pauliana* vizând doar pe cei de rea-credință, scopul ei nefiind să îi sancționeze pe cei de bună-credință.³⁶

În privința actelor ce nu pot fi atacate prin acțiunea pauliană, întâlnim trei categorii de acte:

³⁵ Apreciem folosirea de către Codul Civil Spaniol a traducerii directe a acestei fraze, „un buen padre de familia”.

³⁶ Considerăm că este necesară și dovedirea fraudei pe lângă prejudiciul adus creditorului, un simplu prejudiciu poate avea drept origine și acte ce nu au fost încheiate cu scopul expres de prejudiciere a creditorului.

- a) Acte care privesc drepturile nepatrimoniale ale debitorului – încheierea acestor acte este determinată de o apreciere de ordin subiectiv și moral din partea debitorului³⁷, exemple fiind – actul de căsătorie, actul de recunoaștere a paternității.
- b) Acte referitoare la drepturile patrimoniale exclusive a debitorului – exercitarea acestora implică și ele o apreciere subiectivă a debitorului³⁸ - exemplu -renunțarea debitorului la repararea pe cale patrimonială a unui prejudiciu moral.
- c) Acte juridice privitoare la drepturile și bunurile insesizabile ale debitorului³⁹, precum renunțarea la o bursă de studiu, renunțarea dreptului la diurnă.

Considerăm că este necesar să nuanțăm și următoarele categorii de acte ce pot constitui excepții de la aplicarea acțiunii pauliene:

- A) Plata făcută în temeiul unui contract cu titlu oneros – De regulă, plată făcută în temeiul unui contract cu titlu oneros, de către debitor către creditorii săi, nu poate fi atacată pe cale pauliană. Argumentul din spatele excepției este că atunci când este făcută această plată, prin ieșirea unui activ din patrimoniu este compensată prin stingerea unei datorii care greva asupra patrimoniului debitorului, plata fiind un act necesar, fiind „premiul cursei” dintre creditori⁴⁰. Însă, pentru aplicarea excepției, creanța trebuie să fie exigibilă, ori de câte ori debitorul plătește din propria inițiativă o datorie ce nu este exigibilă (precum una aflată sub o condiție suspensivă), acțiunea pauliană devine admisibilă.
- B) Actele prin care debitorul își asumă noi datorii – De regulă, aceste acte se sustrag de la aplicarea acțiunii pauliene, deoarece debitorul nu este lipsit de dreptul de a-și gestiona patrimoniul, iar actele prin care își asumă noi datorii nu sunt mereu acte de însărăcire, deoarece în activul patrimoniului debitorului va intra contraprestația aferentă, Însă, ori de câte ori scopul angării de noi datorii este de a prejudicia pe creditor, acțiunea pauliană devine admisibilă.

³⁷ L. Pop, *Obligațiile*, p. 386.

³⁸ *Idem*, p. 387.

³⁹ *Idem*, p. 378.

⁴⁰ *Idem*, p. 388.

C) Hotărârea judecătorească – Se poate solicita constatarea inopozabilității unei hotărâri judecătorești doar în cazul în care a intervenit o înțelegere frauduloasă între debitor și adversarul său.⁴¹

Propunerea de lege ferenda

În primul rând, credem că ar fi de cuviință modificarea titlului din Titlul V, Capitolul III, Secțiunea a 3-a din Noul Cod Civil, anume – *Acțiunea revocatorie*, în acțiunea pauliană sau acțiunea în inopozabilitate, ilustrând mai bine efectele sale, așa cum am demonstrat în secțiunea a V-a.

Considerăm că ar trebui lărgit efectul acțiunii pauliene, de la o acțiune *inter partes*, la o acțiune cu efecte *erga omnes*. Legiuitorul acordă efectul acțiunii pauliene asupra creditorului care a introdus acțiunea, cât și față de toți ceilalți creditori care, putând introduce acțiunea, au intervenit în cauză.

Raționamentul din spatele acestui efect este sancționarea atât a debitorului ce a fraudat interesele creditorilor săi, dar și a lipsei de diligență a creditorilor ce nu au intervenit în cauză, chiar dacă au putut.

În viziunea noastră, considerăm că scopul acțiunii pauliene este cel de a sancționa fraudă debitorului și de a proteja dreptul de gaj general al creditorilor. Însă, chiar dacă un creditor este lipsit de diligență, efectele unui act fraudulos nu ar trebui să propage și asupra sa. Se poate afirma că prin lipsa de intervenție a creditorului în cauză, acesta acceptă tacit actul încheiat de către debitorul său, însă cauza încheierii contractului ce l-a prejudiciat pe creditor rămâne una imorală.

⁴¹ L. Pop, *Idem*, p.569.

Bibliografie

A. Volume

1. Alexandresco, D., *Dreptul civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine*, vol V, Tipografia Națională, Iași, 1900.
1. Ciucă, Valerius M., *Drept Roman, Lecțiuni*, vol.2, editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014.
2. Ciucă, Valerius M., *Școala Dreptului Organic*, Junimea, 2007.
3. Collinet, P., „*L'origine byzantine du nom de la Paulienne*”, *Nouvelle revue historique de droit français et étranger*, 43, 1919.
4. Kipp, Theodor, „*Impugnacion de los actos „in fraudm creditorum,*” en *Derece romano y en el moderne Derecho*, RDP, 1924.
5. Mortari, Piano, *L'azione revocatoria*, Giuffrè, 1962.
6. Pop, Liviu, *Curs de drept civil. Obligațiile.*, Universul Juridic, București, 2015.
7. Stătescu, C., Bîrsan,, C. *Obligațiile*, ed. Hamangiu, 2008.
8. Vaquer, Antoni, *From revocation to non-opposability: modern developments of the Paulian action*, Cambridge University Press, 2003.

B. Surse internet

9. <https://www.cambridge.org/core/books/regional-private-laws-and-codification-in-europe>, 11.11.2017.
10. <http://curia.europa.eu/juris>, 09.11.2017.
11. <http://gallica.bnf.fr>, 09.11.2017.
12. <http://www.monitoruljuridic.ro>, 09.11.2017.
13. <http://www.thelatinlibrary.com/12tables.html>, 09.11.2017.